

Kommunstyrelsens förvaltning
Enheten för samhällsbyggnad

Förslag till Vattentjänstplan, till KS och KF 2023-11-17

Vattentjänstplan

Vattentjänstplan för Västerviks kommun

Innehåll

Inledning	3
Varför Vattentjänstplan	3
Uppdraget	3
Arbetsätt	3
Beskrivning av den allmänna anläggningen	4
Omfattning	4
Många orter med allmän VA-försörjning	4
Avgiftsfinansierad verksamhet	4
Enskild VA-försörjning i Västerviks kommun	5
Många fritidshus	6
Samfällighetslösningar	6
Planering för långsiktigt behov av allmänna vattentjänster	6
Ansvarsfördelning inom kommunkoncernen	6
Koncernövergripande VA-planering	7
Dagvattenstrategi och Vattenförsörjningsplan lever vidare	8
Kommunledningens VA-planering	9
VA-huvudmannens planering	9
Miljö- och byggnadsnämndens VA-planering	9
Samordning över kommungränser	10
Bedömning av behov av allmän anläggning	10
VA vid nyetablering av bostäder och verksamheter	10
Processchema för bedömning av behov av allmän anläggning i Västervik	11
Dialogområden	12
Planering för att minska problem vid skyfall	13
Ytlig avrinning vid skyfall	13
Analyser i översiktsplan och ortsfördjupningar	13
Systematiserad förnyelseplanering	13
Prioriterade aktiviteter i Västerviks kommun för att minska sårbarheten vid skyfall	14
Långsiktigt hållbar VA-försörjning i Västerviks kommun	14
Utmaningar	14
Strategiska ställningstaganden för långsiktigt hållbar VA-försörjning	16
Behov av nya strategiska dokument inom området	16
Referenser	17
Ordlista	17

Inledning

Varför Vattentjänstplan

En Vattentjänstplan ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska också innehålla en bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Det är från 2024-01-01 krav, enligt lag om allmänna vattentjänster §6, att varje kommun ska ha en vattentjänstplan fastställd av kommunfullmäktige. Målet är en långsiktigt hållbar VA-försörjning.

Vattentjänstplanen utgör ett samlande dokument för kommunens VA-planering. Vattentjänstplanen ersätter befintlig VA-plan för Västerviks kommun fastställd av Kommunfullmäktige 2013. Gällande strategiska inriktningar i befintlig VA-plan uppdateras och förs in i den nya Vattentjänstplanen.

Vattentjänstplanen riktar sig i första hand mot kommunens förvaltningar, enheter och bolag. Vattentjänstplanen har ett tidsperspektiv på 10 år framåt i tiden. Planen aktualitetsprövas varje mandatperiod.

Uppdraget

Enheten för samhällsbyggnad har fått uppdrag av kommunstyrelsen (KS-beslut 2022/401 §16) att i samarbete med Västervik Miljö & Energi AB och Miljö- och byggnadskontoret arbeta fram en Vattentjänstplan.

Arbetsätt

Vattentjänstplanen har arbetats fram med stöd av Svenskt vattens Vägledning M152 december 2022 samt Havs- och Vattenmyndighetens och Naturvårdsverkets Vägledning om kommunal VA-planering 2014:1. Befintligt material från VA-plan (2013) och Översiktsplan 2025 (2013) har bearbetats. Material från de aktuella dokumenten Vattenförsörjningsplan (2017), Dagvattenstrategi (2020) och Energi och klimatstrategi 2021 har också tillförts. Vattentjänstplanen bedöms inte innebära betydande miljöpåverkan enligt kapitel 6 miljöbalken.

En projektgrupp med tjänstepersoner från Enheten för samhällsbyggnad, Miljö- och byggnadskontoret och Västervik Miljö & Energi AB, affärsområde Vatten har tillsammans arbetat fram förslag till Vattentjänstplan. Enheten för samhällsbyggnad har samordnat arbetet via projektledare Anders Fröberg. Tema Vatten, bestående av presidierna från Kommunstyrelsen, Miljö- och byggnadsnämnden och styrelsen för Västervik Miljö & Energi AB har fungerat som styrgrupp.

Styrgrupp	Tema Vatten, som utgörs av presidierna i Kommunstyrelsen, Miljö- och byggnadsnämnden och Västervik Miljö & Energi AB:s styrelse.
Projektgrupp	Anders Fröberg (projektledare), Marcus Åberg, Anna Herge, Enheten för samhällsbyggnad Lars Holgersson, Annika Söderholm Miljö- och byggnadskontoret Suzan Nilsson, Ruben Öberg, Ingela Karlsson Västervik Miljö & Energi AB.

Förslag till Vattentjänstplan var på remiss under sommaren 2023 och det annonserades offentligt om möjligheter att lämna synpunkter.

Beskrivning av den allmänna anläggningen

Omfattning

Den allmänna VA-verksamheten omfattar dricksvattenförsörjning samt avledning och rening av spillvatten och bortledning av dagvatten. I kommunen är ca. 87 % av befolkningen anslutna till den allmänna vatten- och avloppsanläggningen som årligen producerar 3 miljoner m³ dricksvatten och renar 4 miljoner m³ avloppsvatten.

För att kunna försörja kunderna med dricksvatten av hög kvalitet och se till att avloppsvattnet renas till högt ställda miljökrav innan det släpps tillbaka till naturen, har Västervik Miljö & Energi AB ett stort antal anläggningar och många ledningsmeter att underhålla.

Två stora projekt som gäller framtida huvudvattenförsörjningen och det största avloppsreningsverket, Lucerna reningsverk i Västervik, pågår.

Lucerna avloppsreningsverk behöver, liksom många andra reningsverk i Sverige, byggas om och till för att möta striktare krav och en ökad belastning. Sedan de slutgiltiga kraven i det nya tillståndet för Lucerna ARV blev fastställda år 2017 har Västervik Miljö & Energi arbetat med att fram en lösning för om- och tillbyggnationen. Från och med år 2026 träder ett striktare reningskrav avseende kväve i kraft och den planerade ombyggnationen är nödvändig för att klara kravet. Totalombyggnaden av Lucerna avloppsreningsverk, bidrar till minskad miljöbelastning för Östersjön och reningsverket anpassas för ett framtida förändrat klimat.

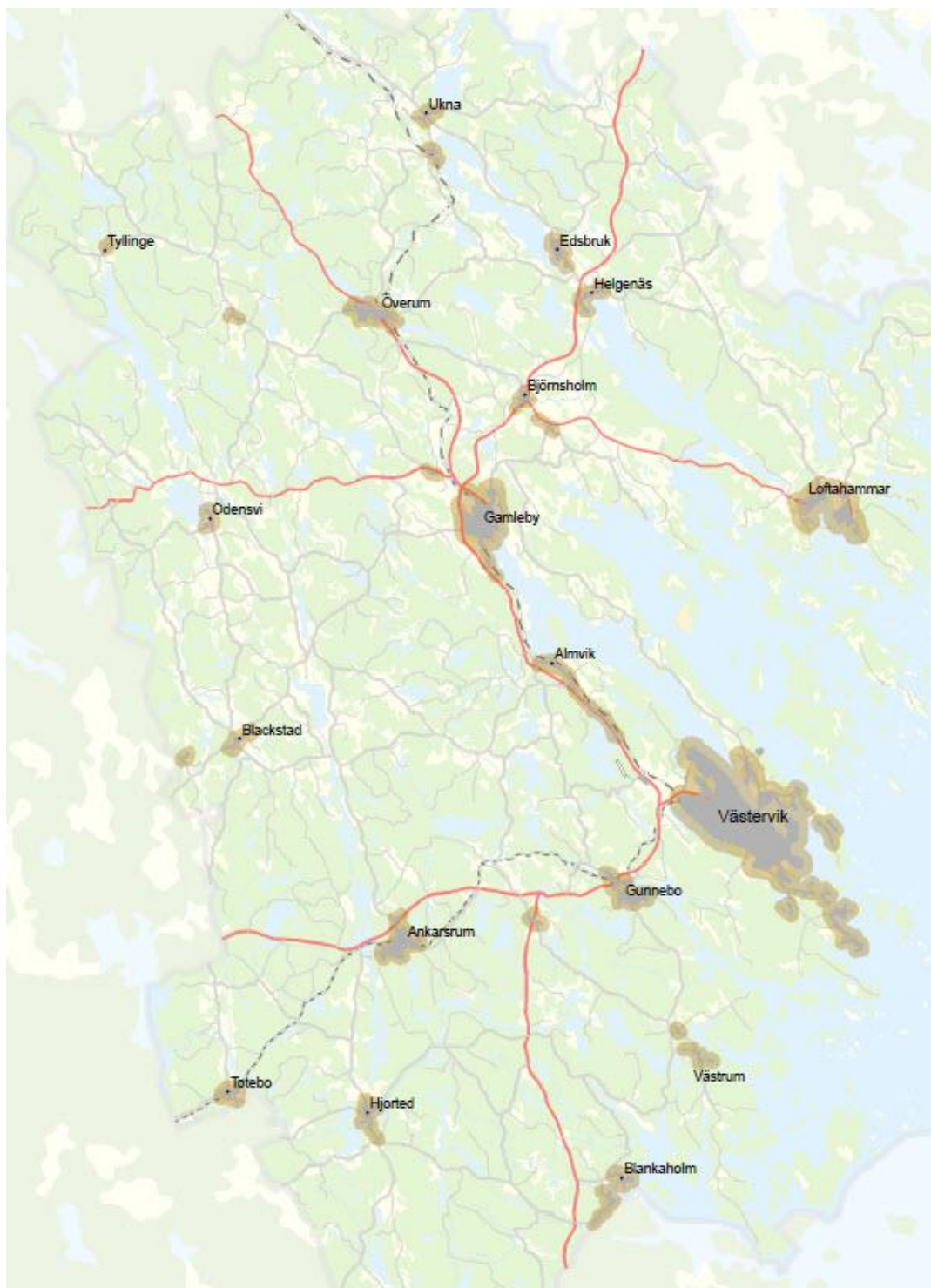
Ny huvudvattenförsörjning och möjlig produktion av dricksvatten vid Edsåsen och Storsjön utreds sedan 2018. När beslut tagits om vägval tagits kommer detta innebära stora konsekvenser för kommunens vattenförsörjning och ge nya förhållanden för VA-planeringen. Beslut om vägval väntas kunna tas de närmaste åren.

Många orter med allmän VA-försörjning

I Västerviks kommun finns 16 vattenverk, 17 reningsverk och 110 mil ledningar. Till detta tillkommer drift och underhåll av tryckstegringsstationer, högreservoarer, dagvattenanläggningar och avloppspumpstationer.

Avgiftsfinansierad verksamhet

VA-verksamheten är helt avgiftsfinansierad. De som är anslutna finansierar verksamheten och ingår i ett så kallat VA-kollektiv. Enligt vattentjänstlagen får avgifterna som VA-huvudmannen tar ut inte överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva verksamheten. VA-huvudmannen får därmed inte göra någon vinst.

Översikt Verksamhetsområden för vatten och avlopp i Västerviks kommun

Enskild VA-försörjning i Västerviks kommun

Västerviks kommun är en stor och glesbefolkad kommun. Många hus ligger långt från de allmänna vatten och avloppsanläggningarna. 13 % av Västerviks fasta befolkning, ungefär 5 000 personer, har enskilt vatten och avlopp. Vid enskilt vatten och avlopp är det

fastighetsägaren som ansvarar för kontroll av det egna dricksvattnet och att avloppsreningen uppfyller lagkrav.

Många fritidshus

I Västerviks kommun finns många fritidshus och den vanligaste lösningen är där enskilt vatten och avlopp. Det innebär att det totala antalet personer med enskilt vatten och avlopp är betydligt högre än 5 000 när man räknar in fritidsboende. I större fritidsområden och byar är det vanligt att främst dricksvatten är ordnat via en samfällighet. Gemensam avloppslösning förekommer också. På grund av ökad standard i husen och ökat permanent boende eller nyttjande även vintertid har vattenförbrukningen ökat vilket ställer större krav på vatten och avloppslösningar.

Samfällighetslösningar

I vissa fall är vattenförsörjning och avloppsrening ordnat via privata samfälligheter. Närheten mellan enskilda vatten och avloppsanläggningar, närhet till känsliga vattenområden och tunna marklager ställer stora krav på de enskilda anläggningarna. Samfälliga VA-lösningar räknas också som enskilt VA. Samfälliga lösningar kan vara gemensam dricksvattenförsörjning, spillvattenrening och/eller gemensam dagvattenanläggning eller ledning/dike som leder bort dagvatten. I vissa fall ansluter en samfällighet till den allmänna anläggningen via avtal.

Planering för långsiktigt behov av allmänna vattentjänster

Ansvarsfördelning inom kommunkoncernen

Huvudmannskapet för Västerviks kommuns allmänna VA-anläggning har via ägardirektiv överlåtits till Västervik Miljö & Energi AB (VMEAB). Det är därmed VMEAB som äger och förvaltar den allmänna anläggningen. I ett avtal mellan Västerviks kommun, kommunfullmäktige och VMEAB regleras ansvarsförhållanden. Enligt lagen om allmänna vattentjänster (Vattentjänstlagen 2006:412) är det VA-huvudmannen, Västervik Miljö & Energi AB, som ansvarar för att ordna och tillgodose den vattentjänst eller de vattentjänster som verksamhetsområdet omfattar.

Förutom ägardirektiven från kommunen styrs verksamheten främst av gällande lagstiftning, så som vattentjänstlagen, livsmedelslagen, miljöbalken och säkerhetsskyddslagen. EU:s vattendirektiv har också stor betydelse för vatten- och avloppsfrågorna.

Kommunfullmäktige och Kommunstyrelsens förvaltning ska löpande övervaka att den allmänna VA-verksamheten sker enligt kommunens intentioner och på ett långsiktigt hållbart sätt. Kommunstyrelsens förvaltning ansvarar för kommunens fysiska planering där vatten och avloppsförsörjningen utgör en väsentlig del. Kommunstyrelsens förvaltning ansvarar också för utformning av gator och allmän platsmark. Kommunfullmäktige beslutar om verksamhetsområdet, beräkningsgrunderna för VA-taxa och ABVA (allmänna bestämmelser).

Miljö- och byggnadskontoret bedriver tillsyn över avloppsanläggningar, dricksvattenanläggningar och dagvattenanläggningar samt hanterar anmälningar och remisser till exempel inom vattenskyddsområden. Målet är att miljökvalitetsnormer för våra vattenförekomster, inklusive recipienterna för våra dagvatten- och avloppsanläggningar, ska uppnå god status 2027 och statusen för vattenområden får inte försämrats. Vid bygganmälan granskas fastigheters möjlighet att ordna vatten och avlopp på ett hållbart sätt.

Koncernövergripande VA-planering

Vattentjänstplanen införlivas i Översiktsplanen för Västerviks kommun. De fristående strategiska dokumenten Dagvattenstrategi (2020) och Vattenförsörjningsplan (2017) är viktiga underlag och införlivas också i den nya översiktsplanen.

Vattentjänstplanens koppling till översiktlig planering och strategiska dokument i Västerviks kommun

Vattentjänstplanen blir det samlande dokumentet för VA-planering och lever sida vid sida med Vattenförsörjningsplan och Dagvattenstrategi. Gällande strategiska inriktningar i VA-planen från 2013 uppdateras och övergår i den nya Vattentjänstplanen. Vattentjänstplanen bygger på ett inarbetat arbetssätt med utvecklingsplaner. Detaljer om åtgärder i reningsanläggningar hanteras i dessa utvecklingsplaner. Utvecklingsplanerna uppdateras löpande av respektive enhet och planeras att uppdateras 2024-2025 efter fastställande av Vattentjänstplanen. De kommer därefter vara viktiga underlag för den översiktliga planeringen.

Strategiskt dokument	Från	Beslutad av
Vattentjänstplan	2023	Kommunfullmäktige
Dagvattenstrategi	2020	Kommunfullmäktige
Vattenförsörjningsplan	2018	Kommunfullmäktige

Upphör att gälla 2024	Från	Beslutad av
-----------------------	------	-------------

VA-plan och VA-policy	2013	Kommunfullmäktige
-----------------------	------	-------------------

Dokument att uppdatera	När	Beslutas av
VA-tillsynsplan	2024/25	Miljö- och byggnadsnämnden
VA-utvecklingsplan allmän anl.	2024/25	Västervik Miljö & Energi AB, styrelsen

Vattentjänstfrågor finns också med i beredskapsdokument som uppdateras löpande. En Nödvattenplan uppdateras löpande av Västervik Miljö & Energi AB. Vattenfrågor som skyfall och risk för översvämningar ingår i Risk- och sårbarhetsanalys fastställd av kommunfullmäktige som arbetas fram av Räddningstjänsten kommunstyrelsens förvaltning.

Dagvattenstrategi och Vattenförsörjningsplan lever vidare

I Dagvattenstrategin från 2020 beskrivs hur ansvar inom dagvattenhantering fördelas mellan kommunen, Västerviks Miljö & Energi samt verksamheter och fastighetsägare. I strategin finns också en matris som tydliggör vilken enhet inom kommunorganisationen som ansvarar för att bevaka och vid behov vidta åtgärder för långsiktigt hållbar dagvattenhantering.

I dagvattenstrategin ställs krav på redovisning av fördröjning av dagvatten i samband med ny- eller ombyggnation. Strategin innehåller också en handlingsplan med åtgärder för en långsiktigt hållbar dagvattenhantering som sträcker sig till 2030. Den innehåller följande åtgärder; skyfallskarteringar och analyser, lokal fördröjning vid prioriterade trafikleder och parkeringar, förnyelse av ledningsnät enligt ny plan, fördröjning vid ny- och ombyggnation av bostäder och lokaler.

Strategiska dokument inom VA-området i Västerviks kommun

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. En säker dricksvattenförsörjning är avgörande för ett fungerande samhälle och är således en mycket viktig del av samhällets infrastruktur. Som en del i arbetet med att trygga vattenförsörjningen i Västerviks kommun antog kommunfullmäktige 2017 en vattenförsörjningsplan. Planen beskriver var vattenresurserna och behoven finns – nu och i framtiden och pekar på känsligheter för variationer i nederbörd och torrperioder.

I vattenförsörjningsplanen ingår en handlingsplan som bland annat beskriver åtgärder som vattenbesparing, förbättrat vattenskydd, informationsåtgärder men också prioriterade åtgärder för en långsiktigt säkrad vattenförsörjning i Västerviks kommun.

En viktig och prioriterad åtgärd är utredning av ny huvudvattentäkt för Västerviks kommun. Robusthet i vattenförsörjningen gällande både kvalitet och kvantitet eftersträvas. Målet är en hållbar vattenförsörjning i ett flergenerationsperspektiv där vi är rustade för klimatförändringar.

Utredningarna av ny huvudvattentäkt påbörjades 2018 och pågår fortfarande. En eventuell ny huvudvattentäkt berör flera av de större orterna i kommunen och kan komma föra med sig stora förändringar av infrastrukturen för allmänt vatten och avlopp. När nya överföringsledningar för dricksvatten anläggs kommer också infrastrukturen för avlopp att påverkas.

Enligt Energi och klimatstrategi fastställt i KF 2021 ska klimat- och sårbarhetsaspekter beaktas i all planering och i allt samhällsbyggande. Åtgärder för minskad klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat arbetas in i vattenplaneringen.

Kommunledningens VA-planering

Kommunledningen via Enheten för samhällsbyggnad är sammankallande för den gemensamma och övergripande VA-planeringen och VA-utvecklingen. Vattentjänstplanen är styrande för planeringen. För att trygga hållbar VA-försörjning i kommunens större fritidsområden i områden som saknar allmän VA-lösning hålls dialog med områdena och erbjuds rådgivning.

VA-huvudmannens planering

En del i VA-planeringen är Västervik Miljö & Energi AB:s VA-utvecklingsplan. VA-utvecklingsplanen som fastställs och uppdateras av Västervik Miljö & Energi AB:s styrelse anger hur den allmänna VA-anläggningen ska utvecklas.

Befintlig plan innehåller i korthet följande;

- Vad behöver göras för att lagstiftning, miljökvalitetsnormer, lokala målsättningar och strategier ska kunna uppnås.
- Särskilda prioriteringar
- Vilka anläggningar (dricksvatten, avloppsvatten och dagvatten) som behöver uppdateras för att behovet ska tillgodoses.

Miljö- och byggnadsnämndens VA-planering

Tillsynsplan fastställs och uppdateras av Miljö- och byggnadsnämnden. I tillsynsplanen ingår kontroll av enskilt vatten och avlopp men också avseende de allmänna VA-anläggningarna.

Planen innehåller i korthet följande;

- Tillvägagångssätt, omfattning.
- Beskrivning av miljökrav på VA-anläggningar.

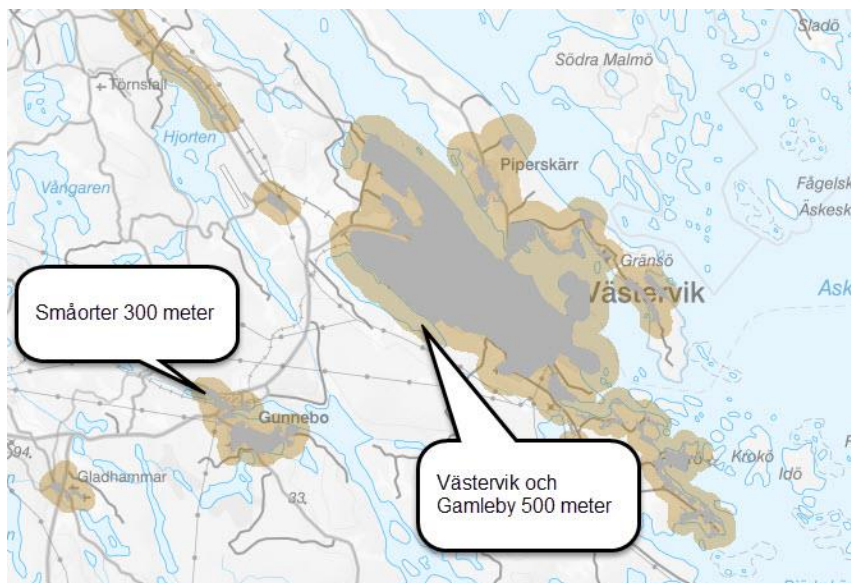
- Prioritering avseende tätbebyggda områden som saknar fungerande gemensamhetslösningar för avlopp och endast tillhandahåller vatten sommartid.

Samordning över kommungränser

Samordning är särskilt viktigt vid vattenförsörjning. Vid framtagande av lokal vattenförsörjningsplan 2017 samråddes med grannkommunerna Vimmerby, Oskarshamn, Åtvidaberg och Valdemarsvik. Samråd med grannkommuner sker också via vattenråden där Västerviks kommun aktivt deltar i samtliga vattenråd i området.

Bedömning av behov av allmän anläggning

Bedömning av behov av allmänt vatten och/eller avlopp sker alltid i samverkan mellan kommunledningen, Miljö- och byggnadsnämnden och VA-huvudmannen. Beslut om fastställande av verksamhetsområde för allmänt VA sker i Kommunfullmäktige. Även ändringar av verksamhetsområdesgränser avgörs av kommunfullmäktige.

Utvecklingszon Utdrag Västervik och Gunnebo

VA vid nyetablering av bostäder och verksamheter

Vid nyetablering av bostäder via bygglovprövningar och förhandsbesked görs en bedömning om enskild lösning eller allmän VA-lösning är gångbart. Denna bedömning sker av Miljö- och byggnadsnämnden som samråder med Enheten för samhällsbyggnad och Västervik Miljö & Energi AB. Rör det sig om flera hus eller större verksamheter sker bedömningen inom ramarna för detaljplanen. Frågan om VA-lösning aktualiseras redan vid planuppdrag och vid ansökan om planbesked.

Vatten och avlopp ska inte vara något hinder vid etablering av bostäder och verksamheter i anslutning till befintliga verksamhetsområden. Ett stöd är utvecklingszonen kring de allmänna verksamhetsområdena.

Inom en utvecklingszon kring de allmänna verksamhetsområdena för allmänt vatten och avlopp är det inte gångbart med enskilda VA-lösningar. Enskild lösning är där bara möjlig om utredningar som visat att det är minst lika lämplig lösning som anslutning till den allmänna anläggningen är genomförda. Utvecklingszonen är 500 meter i Västervik och Gamleby och 300 meter i småorterna.

Processschema för bedömning av behov av allmän anläggning i Västervik

Ändring av den allmänna anläggningens omfattning kan initieras av Kommunstyrelsens förvaltning, Miljö- och byggnadsnämnden eller VMEAB. Bedömningar av behov och förslag till ändring sker därefter i samverkan mellan enheterna.

Processschema Bedömning av behov av allmän VA-anläggning Västerviks kommun

Varje tätbebyggt område där det saknas allmänt VA eller gemensam VA-försörjning hanteras utifrån områdets speciella förutsättningar. När det är oklart om enskild eller allmän VA-lösning ska gälla i ett område lyfts frågan till Vattengruppen. Efter samtal, dialog och eventuella utredningar görs ett vägval. Behov av åtgärder vatten och avlopp i området är styrande men också möjligheterna att tillgodose behoven i en allmän anläggning. Särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av vattentjänst genom enskild anläggning.

Stöd för bedömningar hämtas i vägledning för kommunal VA-planering från Havs och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket. Till grund för prioriteringar och bedömningar ligger områdets bebyggelsestäthet, antal hus, nyttjande av husen över året, risk för miljön/recipient, risk för förorening av dricksvatten. Erfarenheter från de boende i områdena, bedömning från miljömyndigheten och tidigare kartering, dialog och rådgivning är viktig information som tas med i en sammanvägd bedömning.

Vattengruppen är en nyinrättad tjänstemannagrupp för samordning av VA-frågor inom kommunkoncernen. Gruppen hanterar vatten, avlopp och dagvattenfrågor och är

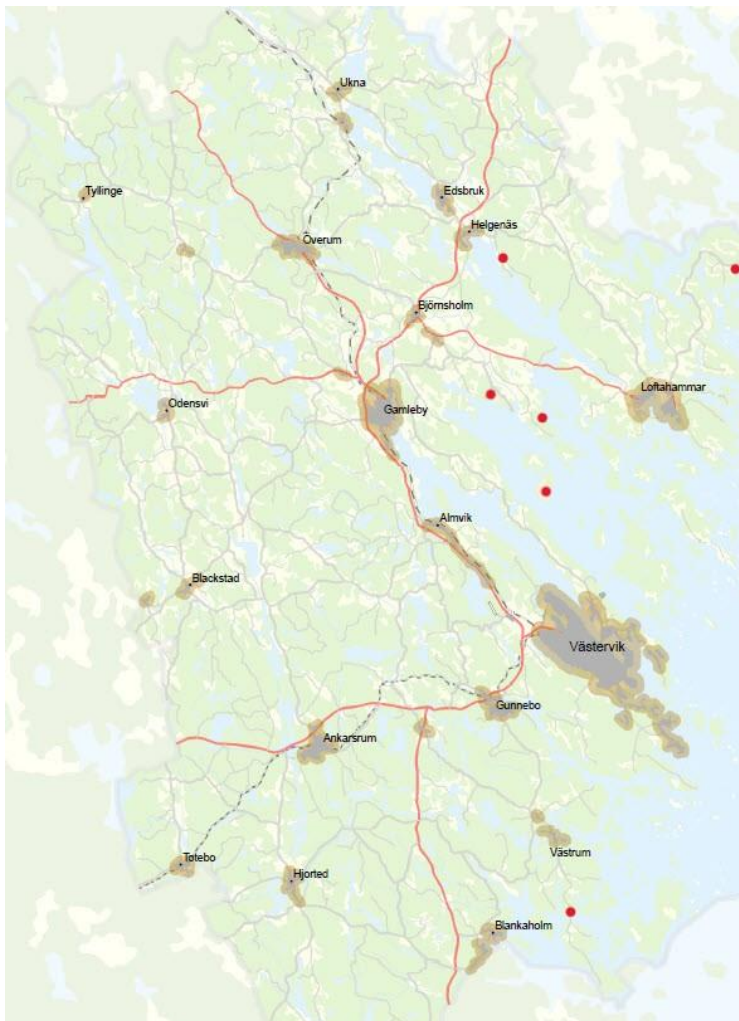

representerade av Enheten för samhällsbyggnad, Miljö- och byggnadskontoret samt Västervik Miljö & Energi AB. Enheten för samhällsbyggnad är sammankallande.

Tema Vatten är en kommunkoncernövergripande grupp för samverkan i vattenmiljö och VA-frågor. Tema Vatten utgörs av presidierna i Kommunstyrelsen, Miljö- och byggnadsnämnden och Västervik Miljö & Energi AB:s styrelse. I Tema Vatten informeras om aktuella projekt kring vatten/avlopp/dagvatten och gruppen är ett forum för diskussion kring översiktlig VA-planering där politik och tjänstemän möts.

Dialogområden

Västerviks kommun arbetar med dialog med samfälligheter och fastighetsägare i tätbebyggda områden. Syftet är långsiktiga hållbara VA-lösningar. Det är främst tätbebyggda områden med mer än 30 hus som är aktuella för dialogen. Dialogen hanteras av enheten för samhällsbyggnad i samarbete med Miljö- och byggnadskontoret och Västervik Miljö & Energi AB. Dialogen och rådgivningen har varit ett arbetssätt sedan 2011 och har drivit på utvecklingen mot hållbara VA-lösningar. Arbetssättet har lett till att 16 områden ordnat långsiktig VA-lösning antingen via anslutningar till den allmänna anläggningen eller via lokala gemensamhetsanläggningar.

Prioriterade dialogområden rödmarkerade

Från norr är det Djursnäs, Ytterby, Sandviken/Åkerholm, Vinö/Östanvik, Lilla Rätö och Åskestock

Planering för att minska problem vid skyfall

Planering i syfte att minska problem vid skyfall sker gemensamt i samarbete mellan VA-huvudmannen Västervik Miljö & Energi AB och kommunstyrelsens förvaltning, enheten för samhällsbyggnad.

Förebyggande arbete med att begränsa påverkan från skyfall sker löpande via Enheten för samhällsbyggnad, Miljö- och byggnadskontoret, Västervik Miljö & Energi AB och Västerviks Bostad AB. Styrning från kommunledningen sker via dagvattenstrategin och tillhörande handlingsplan samt Energi & klimatstrategi och vattenförsörjningsplan.

Markavrinning och risk för översvämning behöver uppmärksammas tidigt i processen vid den fysiska planeringen, inför nybyggnation och i redan bebyggda områden.

Ytlig avrinning vid skyfall

Vid skyfall överskrids dagvattenledningsnätets kapacitet och vatten rinner ytledes till översvämningszoner eller lågpunkter. I Dagvattenstrategi för Västerviks kommun finns riktlinje för vilka regn som ska kunna tas emot till den allmänna dagvattenanläggningen. Dimensionering sker enligt gällande branschnormer från Svenskt Vatten. Vid nyexploatering läggs klimatfaktor på för att förbereda för framtida förhållanden. Funktionen av den allmänna anläggningen ska kunna upprätthållas vid regn upp till SMHI:s definition av skyfall, att minst 50 mm regn faller på en timme eller minst 1 mm på en minut.

Analys i översiktsplan och ortsfördjupningar

Skyfallsutredningar och analyser i tätorter är ett viktigt verktyg för att minska risken för översvämningsrisker i framtiden. I översiktsplanen finns övergripande strategier och åtgärder. I gällande översiktsplan för Västerviks kommun, ÖP 2025, beskrivs VA-frågor och skyfallsproblematiken i Tematiska tilläggen VA-policy och Klimatanpassning. I uppdatering av Översiktsplanen kommer skyfallsproblematiken beskrivas mer ingående och särskilt utsatta områden lyftas.

I ortsfördjupningar för de större orterna görs mer ingående utredningar och analyser. Skyfallsanalys för Gamleby tätort är utförd. Skyfallskartering och analys för Västerviks stad genomförs i kommande översiktsplanearbete. I ortsfördjupningar redovisas den ytliga avrinningen och områden lämpliga för fördröjning av dagvatten avsätts. Låglanta områden och instängda områden som riskerar att drabbas av översvämning identifieras. Skyfallsvägar beskrivs och fördjupade studier genomförs i områden som föreslås för bostäder och verksamheter. Därefter påbörjas åtgärder för att säkra de viktigaste skyfallsvägarna.

Systematiserad förnyelseplanering

Västervik Miljö & Energi AB arbetar löpande med systematisk förnyelseplanering av det allmänna VA-nätet. Syftet är att säkerställa en långsiktig och hållbar VA-försörjning. Ett verktyg för förnyelseplanering som följer Svenskt Vattens branschstandard och vägledning nyttjas. Verktöget möjliggör automatiserade riskanalyser för såväl enskilda ledningar som hela VA-nätet, baserat på digitala kartunderlag med information om anläggningen samt drift- och underhållsdata. Därigenom blir det enkelt att förstå förnyelsebehoven och fatta välgrundade beslut om rätt åtgärd på rätt plats och i rätt tid. Förnyelsearbetet sker i samarbete med enheten för samhällsbyggnad som ansvarar för gatuunderhåll och beskrivs mer ingående i Västervik Miljö & Energi AB:s utvecklingsplan.

Anpassning vid nya bostäder och verksamheter

I samband med planbesked utförs en översiktlig analys av dagvattensituationen på platsen. Det konstateras också om dagvattenutredningar eller skyfallskarteringar krävs i den kommande planprocessen. Det kan visa sig att ett område inte är lämpligt att bebygga och då avslås planbeskedet. Vid bygglovprövning kontrolleras att bebyggelse och verksamheter lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat risken för olyckor, översvämningar och erosion.

Anpassning i befintlig bebyggelse

Åtgärder och anpassningar behövs för att skydda utsatta byggnader och anläggningar. Vid allmän platsmark är det Enheten för samhällsbyggnad som ansvarar för anpassningarna. Skyfallsanalyser ger stöd för prioriteringar. Hårdgjorda ytor behöver minska och lokalt omhändertagande och fördröjning öka för att minska sårbarheten vid skyfall.

Prioriterade aktiviteter i Västerviks kommun för att minska sårbarheten vid skyfall

Åtgärder och aktiviteter är beskrivna i dagvattenstrategins handlingsplan, Vattenförsörjningsplanens handlingsplan samt i Västervik Miljö & Energi AB:s utvecklingsplan och Miljö- och byggnadsnämndens tillsynsplan.

Skyfallsanalyser i tätorter (utförs i samband med ÖP och ortsfördjupningar)

Ansvarig KSF, Enheten för samhällsbyggnad

Uppdaterade risk- och sårbarhetsanalyser av känsliga områden där den allmänna anläggningen kan vara hotad

Ansvarig Västervik Miljö & Energi AB

Beskrivning av skyfallsvägar i den fysiska planeringen

Ansvarig KSF, Enheten för samhällsbyggnad

Förnyelseplanering och aktivt arbete med förnyelse av VA-nätet

Ansvarig Västervik Miljö & Energi AB

Anpassning av prioriterade hårdgjorda ytor på allmän platsmark

Ansvarig KSF, Enheten för samhällsbyggnad

Grönytor för vattenfördröjning i tätorter säkras via den fysiska planeringen

Ansvarig KSF, Enheten för samhällsbyggnad

Granskning, utredningar och krav vid nybyggnation

Ansvarig Miljö- och byggnadsnämnden och Enheten för samhällsbyggnad

Informationsåtgärder

Ansvarig Västervik Miljö & Energi AB, Miljö- och byggnadsnämnden och Enheten för samhällsbyggnad

Långsiktigt hållbar VA-försörjning i Västerviks kommun

Utmaningar

Stora delar av den befintliga infrastrukturen byggdes ut på 50-, 60- och 70-talet vilket innebär att VA-anläggningen är föråldrad och behöver förnyas. Nya skärpta regelverk, ny

kunskap kring rening och nya tekniska lösningar innebär krav på kontinuerlig utveckling och uppdatering av den allmänna VA-anläggningen. För att möta framtidens utmaningar och skapa en mer långsiktig hållbar VA-försörjning medför dessa förändrade krav att kompetenskraven kring VA-frågor ständigt höjs. En stor del av ledningsnätet består av kombinerade ledningssystem. Vid skyfall överskrids dagvattenledningsnätets kapacitet och vatten rinner ytledes till lågpunkter vilket kan påverka den allmänna anläggningen. De kombinerade ledningarna är särskilt utsatta vid skyfall då de tar emot en större mängd avloppsvatten än vid separata ledningssystem. Västerviks kommun har stor andel kombinerade ledningar vilket gör den allmänna spillvattenanläggningen sårbar, med risk för bräddning och ökad belastning på reningsverk.

Ett förändrat klimat med mer varierad nederbörd, kraftigare skyfall och längre torrperioder samt ökad avdunstning försvårar vattensituationen och innebär risk för negativ inverkan på vattenförsörjningen. Klimatförändringarna riskerar också att öka intensiteten och frekvensen på de återkommande algbloomingarna i våra ytvattentäkter.

Känsliga kustvikar, tunna marklager, förtätningar och utökade hårdgjorda ytor i tätorterna samt mer varierad nederbörd innebär stora utmaningar för hanteringen av dagvatten och avloppsvatten. Mer varierad nederbörd ger en ökad risk för översvämningar i vissa områden, vilket kan förorena dricksvattenkällor och skada VA-anläggningen. Skyfall som inte kan hanteras i samhället kan orsaka störningar i trafik, skador på bebyggelser och olägenheter för kommuninvånare.

Området kring Västervik är i regnskugga och får betydligt mindre nederbörd än västligare delar av södra Sverige. Vi behöver säkerställa råvattentillgångar både kvantitativt och kvalitativt utifrån ett flergenerationsperspektiv då de förväntade klimatförändringarna riskerar att leda till ökad risk för både översvämningar och torka. Vi behöver också fördröja vattenflöden, spara vatten och möjliggöra återanvändning av vatten. Senaste åren har det varit vanligt förekommande med vattenrestriktioner på grund av låga grundvatten- och ytvattennivåer. Sedan 2016 sex gånger vilket innebär sex av åtta år.

På längre sikt är förväntad höjd havsnivå ett hot mot VA-verksamheten och anpassningar och åtgärder kommer att behöva göras vid om- och nybyggnation av VA-anläggningen för att säkerställa funktionen i ett flergenerationsperspektiv. Ett förändrat säkerhetsläge med cyberattacker och geopolitiska hot gör också att säkerhetsfrågor behöver beaktas i högre grad. Ovan nämnda utmaningar innebär att den allmänna VA-verksamheten står inför ett omfattande investeringsbehov vilket kommer ge påverkan på taxeutvecklingen.

Utanför de allmänna verksamhetsområdena är långsiktiga VA-lösningar i flera av kommunens större fritidsområden en utmaning. Områdena ligger nära känsliga kustvikar med tidvis begränsad grundvattenbildning och risker för saltvatteninträngning. Det är i områdena mycket berg i dagen och oftast långt mellan husen vilket komplicerar samordnade lösningar.

Strategiska ställningstaganden för långsiktigt hållbar VA-försörjning

Västerviks kommun ska

- Vid all bebyggelseplanering och bebyggelselokalisering eftersträva en klimatanpassad och långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning, spillvattenhantering och dagvattenhantering.
- Se till att långsiktig samt förvaltnings- och koncernövergripande VA-planering sker, innanför och utanför det allmänna verksamhetsområdet.
- Bedöma behov av anslutning till den allmänna VA-anläggningen enligt Lagen om allmänna vattentjänster i samverkan mellan kommunstyrelsen, Miljö- och byggnadsnämnden och Huvudmannen för den allmänna vatten- och avloppsanläggningen (Västervik Miljö & Energi AB).
- Erbjudna rådgivning och dialog till långsiktigt hållbara VA-lösningar i större omvandlingsområden. Rådgivning och dialog ska ske i samverkan mellan kommunledningen, Miljö- och byggnadskontoret och Västervik Miljö & Energi AB.

VA-huvudmannen ska

- Sträva mot en långsiktigt hållbar vatten- och avloppshantering genom ekonomiskt och miljömässigt hållbara investeringar och åtgärder.
- Trygga långsiktig vattenförsörjning ur ett flergenerationsperspektiv.
- Underhålla och förnya ledningsnätet på ett hållbart sätt, för att minska förlusten av renat dricksvatten på väg till kund, minska mängden tillskottsvatten till spillvattennätet, minska förekomst av bräddningar och förebygga källaröversvämningar.

Miljö- och byggnadsnämnden ska

- Via tillsynsplan driva och utveckla tillsyn av vatten och avloppsanläggningar enligt Miljöbalken och Livsmedelslagen.
- Enligt Plan- och bygglagen utreda att behovet av vatten och avlopp går att tillgodose innan bygglov beviljas.

Behov av nya strategiska dokument inom området

Plan	När	Ansvarig
Skyfallskartering för Västerviks stad	2024	KSF Enheten för samhällsbyggnad
Brandvattenplan	2025	KSF Räddningstjänsten
Plan med behov att uppdateras		
VA-utvecklingsplan	2024	Västervik Miljö & Energi AB
VA-tillsynsplan	2024	Miljö- och byggnadsnämnden

Referenser

Vattenförsörjningsplan Västerviks kommun 2017
Dagvattenstrategi Västerviks kommun 2020
Energi & klimatstrategi Västerviks kommun 2021
Översiktsplan för Västerviks kommun (ÖP 2025) 2013
Kommunstyrelsens VA-utvecklingsplan 2013
VA-huvudmannens utvecklingsplan 2013
Miljö- och byggnadsnämndens tillsynsplan 2012
Svenskt vatten P110 - Funktionskrav, hydraulisk dimensionering och utformning av allmänna VA-system 2017
Svenskt Vatten Vägledning vid framtagande av vattentjänstplan M152 2022
Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverkets Vägledning för kommunal VA-planering 2014

Ordlista

ABVA	Allmänna bestämmelser, kommunens föreskrifter för användningen av allmänna VA-anläggningen.
Allmänt VA	Kommunens VA-anläggningar (ledningsnät, reningsanläggningar mm) och VA-tjänster (vatten, avlopp, dagvattenhantering).
Avloppsvatten	Allt använt, smutsigt vatten som når reningsverk via avloppsrören. Samlingsnamn för spillvatten och dagvatten.
Avrinningsområde	Område som avgränsas av vattendelare inom vilken ytvattenavrinningen sker till vattenområde.
Dagvatten	Tillfälligt förekommande flöden av regnvatten, smältvatten, spolvatten och framträngande grundvatten som avrinner från mark eller hårdgjorda ytor.
Dricksvatten	Vattnet i kranen, renat till dricksvattenkvalitet enligt Livsmedelsverkets föreskrifter.
Enskilt VA	En anläggning för dricksvatten, avloppsvatten eller dagvatten som ägs privat eller drivs som en gemensamhetsanläggning.
Gemensamhetsanläggning	Anläggning som försörjer flera fastigheter med VA-lösning tillsammans.
Grundvatten	Vatten i marken som ligger under grundvattenytan, där vattnets nivå är samma som atmosfärtrycket. Grundvatten bildas när vatten sakta infiltreras i marken.
Infiltration	Vatten rinner sakta genom marken och renas genom sand- eller gruslager där föroreningar binds till partiklar.
Ledningsnät	Rör som leder dricksvatten från vattenverken och avloppsvatten till reningsverken samt avleder dränerings- och dagvatten från husgrunder, gator och torg.
Personekvivalenter	En personekvivalent (pe) motsvarar ungefär 1 person i BOD7-belastning.
Recipient	Vattenområde som tar emot avrinning eller avlett vatten.

Råvatten	Det vatten som vattenverken använder för att producera dricksvatten, kan vara antingen ytvatten eller grundvatten.
Skyfall	Häftiga regn som det allmänna rörsystemet för dagvatten inte kan hantera och som orsakar skador för samhället och dess invånare. Spillvatten
Spillvatten	Avloppsvatten från hushåll, skolor, arbetsplatser, handel och service, det vill säga allt som spolas ner i toalett eller avlopp.
Tillskottsvatten	Vatten i avloppsledningar som inte är rent spillvatten, till exempel dagvatten och dricksvatten från läckande vattenledningar. Kallas även ovidkommande vatten.
VA	Vatten- och avloppsvatten.
VA-huvudman	Den som ansvarar för VA. Oftast en kommun eller ett kommunalt bolag. I Västervik är det Västervik Miljö & Energi AB.
Vattentjänst	Dricksvatten, spillvatten och dagvatten kallas vattentjänster i lagstiftningen.
Vattentjänstplan	En planering som beskriver hur kommunen avser att hantera försörjningen av vattentjänster enligt Lagen om allmänna vattentjänster.
Verksamhetsområde	Ett område där det är beslutat att kommunen ansvarar för VA-försörjningen.